

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2022 m. balandžio 27 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Gražinos Davidonienės (kolegijos pirmininkė), Andžej Maciejewski ir Donato Šerno (pranešėjas),
teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal atsakovės J. K. kasacinį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. kovo 30 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo D. J. ieškinį atsakovei J. K. dėl įsiskolinimo už suteiktas teises paslaugas priteisimo.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė:

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl teisės normų, reglamentuojančių advokato bei advokato padėjėjo teikiamų teisinių paslaugų apmokėjimą, teismo pareigą kvalifikuoti vartojimo sutartis ir atlikti tokių sutarčių nesąžiningų sąlygų kontrolę, aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovas kreipėsi į teismą su ieškiniu, prašydamas priteisti iš atsakovės 3473 Eur skolą už suteiktas teises paslaugas pagal 2007 m. vasario 23 d. teisinių paslaugų sutartį (toliau – ir Sutartis), 5 proc. dydžio procesines palūkanas ir patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Bylos nagrinėjimo pirmosios instancijos teisme metu ieškovas patikslino ieškinio reikalavimus ir prašė priteisti iš atsakovės 54 542,92 Eur atlyginimą už suteiktas teises paslaugas, 1232,28 Eur kompensacines palūkanas ir patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.
3. Ieškovas nurodė, kad 2007 m. vasario 23 d. jis su atsakove ir kitais trimis asmenimis sudarė teisinių paslaugų sutartį, pagal kurią ieškovas turėjo suteikti jiems teises paslaugas, siekiant palankaus teismo sprendimo dėl termino atnaujinimo ir juridinę reikšmę turinčio fakto nustatymo, t. y. siekti, kad pagal Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymą minėtiems asmenims būtų atkurtos nuosavybės teisės į jų senelių iki nacionalizacijos valdytus žemės sklypus, esančius (duomenys neskelbtini) (pagal dabartinį suskirstymą (duomenys neskelbtini)). Ieškovas įsipareigojo atstovauti klientų interesams dėl termino atnaujinimo ir juridinę reikšmę turinčio fakto nustatymo teisme ir Vilniaus apskrities viršininko administracijoje. Teisinių paslaugų sutartyje buvo nustatyta, kad klientai įsipareigoja sumokėti ieškovui už suteiktas paslaugas sutarties 2.2 punkte nurodytą kainą tik tuo atveju, jei bus priimtas palankus teismo sprendimas; pagal šios sutarties 2.2 punktą teisinių paslaugų kaina yra 20 proc. žemės sklypų, į kuriuos atkurtos nuosavybės teisės natūra, rinkos vertės.
4. Vilniaus miesto apylinkės teismas 2007 m. gruodžio 22 d. sprendimu atnaujino praleistą įstatymo nustatytą terminą nuosavybės teises patvirtinantiems dokumentams paduoti ir nustatė juridinę reikšmę turintį faktą, kad atsakovės seneliai iki nacionalizacijos nuosavybės teise valdė minėtą žemės sklypą. Nacionalinės žemės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos (toliau – NŽT) 2016 m. gegužės 16 d. sprendimais buvo atkurtos nuosavybės teisės į buvusio savininko žemes, kurias paveldėjo atsakovė ir kiti įpėdiniai. Atkūrus nuosavybės teises ir 2016 m. rugpjūčio 8 d. įregistravus atsakovės ir kitų klientų vardu nuosavybės teises į tris žemės sklypus (duomenys neskelbtini), atsakovė už suteiktas teises paslaugas neatsiskaitė. Teisinės paslaugos atsakovei buvo teikiamos devynerius metus. Ieškovas savo įsipareigojimus įvykdė ir pasiekė sutartą rezultatą – atsakovė įgijo itin didelės vertės nekilnojamąjį turtą, todėl atsirado atsakovės pareiga atsiskaityti su ieškovu už suteiktas teises paslaugas.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

5. Vilniaus miesto apylinkės teismas 2021 m. sausio 4 d. sprendimu patikslintą ieškinį tenkino iš dalies ir priteisė ieškovui iš atsakovės 8000 Eur atlyginimą pagal teisinių paslaugų sutartį, 5 proc. dydžio metines procesines palūkanas, skaičiuojamas nuo priteistos 8000 Eur sumos nuo civilinės bylos iškėlimo teisme dienos (2020 m. vasario 25 d.) iki teismo sprendimo visiško įvykdymo, ir 421,33 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.
6. Teismas nustatė, kad ginčo šalys 2007 m. vasario 23 d. teisinių paslaugų sutartimi susitarė dėl sėkmės mokesčio. Ginčo dėl to, kad Sutartyje nurodytas rezultatas buvo pasiektas, nėra. Atsakovė įėjo nuosavybės teises į tris žemės sklypus (duomenys neskelbtini). Už suteiktas teises paslaugas ieškovo prašomas priteisti iš atsakovės 54 542,92 Eur dydžio atlygis buvo apskaičiuotas remiantis 2018 m. nekilnojamojo turto vertinimo ataskaita (20 proc. nuo atsakovei priklausančių žemės sklypų dalių rinkos vertės).
7. Teismas vertino, kad nors susitarimas dėl sėkmės mokesčio yra sutarties laisvės principo įgyvendinimas, tačiau sėkmės mokeskis neturėtų būti neprotingai didelis. Vertinant atlyginimo už teises paslaugas dydį, reikšmingas suderinamumas su Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymo 50 straipsnio 3 dalyje nustatytais tinkamo atlyginimo už advokato teikiamas paslaugas kriterijais: nustatant advokato užmokesčio už teises paslaugas dydį, turi būti atsižvelgta į bylos sudėtingumą, advokato kvalifikaciją ir patirtį, kliento finansinę padėtį ir kitas reikšmingas aplinkybes. Taip pat teismas vertino, jog šiuo atveju reikšminga aplinkybė yra tai, kad šalių sudaryta teisinių paslaugų sutartis laikytina vartojimo sutartimi.
8. Teismas nustatė, kad ieškovas atstovavo atsakovei civilinėje byloje dėl juridinę reikšmę turinčio fakto nustatymo ir termino atnaujinimo. Teismo sprendimu buvo nustatytas juridinę reikšmę turintis faktas, kad atsakovės senelis bendrosios nuosavybės teise valdė žemės sklypą (duomenys neskelbtini), ir atnaujintas atsakovei terminas paduoti nuosavybės teises patvirtinančius dokumentus Vilniaus apskrities viršininko administracijos Vilniaus miesto žemėtvarkos skyriui. Be to, ieškovas taip pat atstovavo atsakovei administracinėje byloje, kurioje buvo nagrinėjamas ginčas dėl turėtos žemės kartografavimo, taip pat teikė įvairius prašymus Vilniaus apskrities viršininko administracijai ir NŽT.

9. Teismas, atsižvelgdamas į ieškovo atliktų teisinių paslaugų skaičių ir pobūdį, įvertinęs, kad šalių sudaryta sutartis yra vartojimo sutartis, prašomas priteisti atlygis sudaro 20 proc. žemės sklypų vidutinės vertės, sutartis sudaryta su advokato padėjėju, įvertinęs aplinkybę, kad tokio dydžio atlygį pasiūlė advokatas, kai atsakovė neturėjo finansinių galimybių sumokėti už teisinės paslaugas, iki bus atkurtos nuosavybės teisės į žemės sklypą, nusprendė, kad 54 542,92 Eur dydžio atlyginimas už suteiktas paslaugas pagal 2007 m. vasario 23 d. teisinių paslaugų sutartį yra neprotingai didelis ir pažeidžia bendruosius protingumo, teisingumo ir sąžiningumo principus (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 1.5 straipsnis). Teismo manymu, šios išvados nekeičia faktas, kad atsakovė teismo posėdyje sutiko su patikslinto ieškinio reikalavimais, dėl to teismas priteisė ieškovui iš atsakovės bendrai 8000 Eur atlyginimą.
10. Teismas, sprenddamas dėl 1232,28 Eur kompensacinių palūkanų priteisimo, nustatė, kad atsakovė laiku neatsiskaitė su ieškovu, nes jai nebuvo tiksliai žinoma mokėjimo už suteiktas paslaugas suma, ieškovo prašoma sumokėti suma nuolat kito. Pradiniame ieškinyje buvo nurodyta 3473 Eur skolos pagal teisinių paslaugų sutartį suma. Atsakovei pateikus atsiliepimą į ieškinį, ieškovas nurodė kitokią mokėtiną atlygį. Byloje nėra duomenų, kad ieškovas už paslaugas būtų pateikęs atsakovei sąskaitas, kuriose būtų nurodytas abiejų šalių suderintas užmokestis už suteiktas teisinės paslaugas. Atsižvelgdamas į tai, teismas nusprendė, kad kompensacinių palūkanų priteisimas, kai pagal bylos duomenis ieškovė nevengė įvykdyti mokėjimo pareigos, neatitiktų šių palūkanų paskirties, ir šį reikalavimą atmetė.
11. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija 2021 m. kovo 30 d. nutartimi pakeitė Vilniaus miesto apylinkės teismo 2021 m. sausio 4 d. sprendimą: patikslintą ieškinį patenkino visiškai ir priteisė ieškovui iš atsakovės 54 542,92 Eur atlyginimą pagal 2007 m. vasario 23 d. teisinių paslaugų sutartį, 1232,28 Eur kompensacinių palūkanų, 5 proc. dydžio metines procesines palūkanas, skaičiuojamas nuo priteistos 55 775,20 Eur sumos nuo civilinės bylos iškėlimo teisme dienos (2020 m. vasario 25 d.) iki teismo sprendimo visiškai įvykdymo ir 3009,05 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.
12. Teisėjų kolegija nustatė, kad tarp šalių nėra ginčo dėl sudarytos teisinių paslaugų sutarties sąlygų, abi šalys patvirtino, jog visos teisinių paslaugų sutarties sąlygos (tarp jų susitarimas dėl sėkmės mokesčio ir jo dydžio) iš esmės aiškios ir atitiko šalių valią. Nesąžiningų sutarties sąlygų, jas vertindamas *ex officio* (pagal pareigas), teismas taip pat nenustatė.
13. Atsakovė siekė, jog, remiantis Piliiečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymu, jai būtų atkurta nuosavybės teisė į senelių iki nacionalizacijos valdytus žemės sklypus, dėl to kreipėsi į ieškovą. Atsakovė, neturėdama pakankamai lėšų atsiskaityti su ieškovu už teisinės paslaugas, sutiko dėl sutarties sąlygos – sėkmės mokesčio, t. y. atsiskaityti su advokatu (advokato padėjėju) tik tuo atveju, jeigu bus pasiektas rezultatas, ir sumokėti jam 20 proc. žemės sklypų, į kuriuos atkurtos nuosavybės teisės natūra, rinkos vertės. Ieškovas prisiėmė riziką, kad, nepasiekus teigiamo rezultato, jis gali likti apskritai be atlygio už suteiktas teisinės paslaugas. Šalys susitarė, kad atkurtų žemės sklypų rinkos vertę nustatys nepriklausomas turto vertintojas. Tarp šalių nėra ginčo, kad rezultatas buvo pasiektas, atsakovė teismo posėdžio metu patvirtino, kad jai buvo suteiktos kokybiškos teisinės paslaugos. Iš turto vertinimo išvados matyti, kad atsakovė įgijo beveik 900 000 Eur rinkos vertės žemės sklypų (28 300 Eur; 600 000 Eur ir 250 000 Eur).
14. Apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad 54 542,92 Eur atlygio suma vien dėl to, kad yra didelė suma fiziniam asmeniui, pati savaime negali būti laikoma neprotinga ar neteisinga. Teisėjų kolegijos nuomone, šiuo atveju turėjo būti atsižvelgta į aplinkybių visumą, t. y. atstovavimo mastą, bylų sudėtingumą, advokato kvalifikaciją ir patirtį, kliento finansinę padėtį, pasiektą rezultatą ir kitas reikšmingas aplinkybes. Viena iš esminių aplinkybių – gauta atsakovės nauda, finansinės padėties žymus pagerėjimas dėl ieškovo suteiktų teisinių paslaugų. Atsakovei buvo atkurta nuosavybė į turtą, kurio vertė – beveik 900 000 Eur. Iš suteiktų teisinių paslaugų masto matyti, kad ieškovas (kartu su advokatu P. B.) teikė atsakovei įvairias teisinės paslaugas ir atliko daugybę teisinių veiksmų, atstovavo atsakovei tiek civilinėse, tiek administracinėse bylose, tiek valstybinėse institucijose. Pačios bylos (kiek matyti iš priimtų sprendimų turinio) nebuvo nesudėtingos, nes į šiuos žemės sklypus pretendavo ir kiti asmenys, vyko ne vienas bandymas atraukinti procesą, taip pat buvo ginčų su valstybinėmis institucijomis dėl institucijų priimtų sprendimų teisėtumo ar neveikimo, o ieškovas (kartu su advokatu P. B.) pasiekė teigiamus rezultatus. Atsakovė nebuvo nurodžiusi kitokio mokėtino dydžio už suteiktas paslaugas ieškovui, neprašė sutartos sumos sumažinti.
15. Teisėjų kolegija nusprendė, kad 54 542,92 Eur sėkmės mokestis, sudarantis 20 proc. gautos atsakovės finansinės naudos, atsižvelgiant į teisinių paslaugų teikimo mastą ir laikotarpį, teiktų paslaugų pobūdį, laikytinas protingu, sąžiningu ir atitinka kasacinio teismo praktiką.
16. Teisėjų kolegija, sprenddama dėl kompensacinių palūkanų priteisimo, vadovavosi CK 6.210 straipsnio 1 dalyje įtvirtintu reglamentavimu ir kasacinio teismo praktikoje suformuluotais išaiškinimais, kad kreditorius visada turi teisę į palūkanas kaip kompensaciją, jeigu skolininkas ne laiku įvykdo savo prievolę (finansinį įsipareigojimą). Nagrinėjamu atveju Sutarties 3.2 punkte buvo nustatyta, kad atsakovė įsipareigoja už suteiktas teisinės paslaugas ieškovui sumokėti 2.2 punkte nurodytą sumą ne vėliau kaip per 3 mėnesius nuo tos dienos, kai nepriklausomas turto vertintojas nustatys žemės sklypo (sklypų) rinkos vertę. Teisėjų kolegija nustatė, kad turto vertinimas šiuo atveju atliktas 2018 m. rugsėjo 27 d., todėl atsakovė turėjo atsiskaityti su ieškovu už suteiktas paslaugas iki 2018 m. gruodžio 29 d. Iki minėtos dienos atsakovei neatsiskaitčius, ieškovas turėjo teisę reikalauti įstatyme nustatytų kompensacinių palūkanų, o atsakovė laikytina šalimi, pažeidusia sutarties sąlygas. Atsižvelgdamas į tai, apeliacinės instancijos teismas nutarė iš atsakovės ieškovui priteisti 1232,28 Eur kompensacinių palūkanų dėl netinkamo sutarties vykdymo.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

17. Atsakovė kasaciniu skundu prašo panaikinti Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. kovo 30 d. nutartį ir civilinę bylą grąžinti apeliacinės instancijos teismui nagrinėti iš naujo. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
- 17.1. Advokatūros įstatymas imperatyviai suteikia teisę sudaryti sutartį bei gauti su bylos baigtimi susijusį užmokestį advokatui, o ne advokatų padėjėjams. Iš šio įstatymo 50 straipsnio 2 dalies akivaizdu, kad ši įstatymo nuostata nesuteikia teisės advokatų padėjėjams tartis dėl sėkmės mokesčio. Tai lemia advokato ir advokato padėjėjo statusų skirtumai, susiję su tuo, kad galutinio sprendimo teisę dėl advokato padėjėjo veikimo ribų, dėl klientui teiktinų teisinių paslaugų apimties ir atlyginimo už šias paslaugas priima ne advokato padėjėjas, o jo praktiką prižiūrintis ir advokatas. Apeliacinės instancijos teismas nenagrinėjo, kokią reikšmę šioje byloje turi minėta Advokatūros įstatymo nuostata, kuri leidžia tartis dėl advokato užmokesčio, ir ar turi teisę advokato padėjėjas tartis dėl advokato užmokesčio, kad jo dydis priklausytų nuo bylos baigties.
- 17.2. Advokatūros įstatymo 50 straipsnio 2 dalyje kaip advokato užmokesčio dydžio apskaičiavimo ir reikalavimo jį sumokėti pagrindas yra įtvirtintas advokato užmokesčio dydžio ir bylos baigties ryšys, o ne advokato užmokesčio dydžio ir byloje nenagrinėtų aplinkybių, baigties ryšys. Šiuo atveju bylos rezultatas buvo turinių teisių į žemės sklypus įgijimas, o ne žemės sklypų vertės nustatymas, kuris įvyko jau bylai pasibaigus. Tuo tarpu iš Sutarties 2.1 ir 2.2 punktuose įtvirtintų nuostatų akivaizdu, kad šalys susitarė dėl užmokesčio, kuris priklauso ne nuo bylos baigties, o nuo kitų, po bylos baigties atliktų veiksmų (žemės sklypų vertintojo parinkimo, žemės sklypų vertinimo ataskaitos parengimo). Atsižvelgiant į tai, apeliacinės instancijos teismas turėjo spręsti, ar tokios teisinių paslaugų sutarties nuostatos neprieštarauja imperatyviam Advokatūros įstatymo 50 straipsnio 2 dalyje įtvirtintam reglamentavimui.
- 17.3. Sutarties 2.3 ir 2.4 punktų sąlygos, suteikiančios teisę turto vertintoją pasirinkti išimtinai ieškovui, yra nesąžiningos, nes, klientui neturint galimybių daryti jokios įtakos sprendimui dėl turto vertintojo kandidatūros, neužtikrinama, kad nustatant turto vertę nebūtų

piktnaudžiaujama jo interesais. Minėtos sutarties nuostatos riboja atsakovės galimybę bendrauti su turto vertintoju, teikti pastabas dėl turto vertinimo tiek procedūros metu, tiek jau parengus turto vertinimo ataskaitą. Šios teisių paslaugų sutarties sąlygos visiškai atitinka [CK 6.228⁴](#) straipsnio 2 dalies 3 punkte įtvirtintą nesąžiningų vartojimo sutarčių sąlygų sampratą.

- 17.4. Nors susitarimas dėl sėkmės mokesčio yra sutarties laisvės principo įgyvendinimas, tačiau sėkmės mokeskis neturėtų būti neprotingai didelis. Vertinant atlyginimo už teisinės paslaugas dydį, reikšmingas suderinamumas pagal Advokatūros įstatymo 50 straipsnio 3 dalyje nustatytus tinkamo atlyginimo už advokato teikiamas paslaugas kriterijus (nustatant advokato užmokesčio už teisinės paslaugas dydį, turi būti atsižvelgiama į bylos sudėtingumą, advokato kvalifikaciją ir patirtį, kliento finansinę padėtį ir kitas reikšmingas aplinkybes), taip pat užmokesčio dydžio atitiktis bendriesiems teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principams.
18. Ieškovas atsiliepimu į kasacinį skundą prašo skundą atmesti, o Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. kovo 30 d. nutartį palikti nepakeistą. Atsiliepimas į kasacinį skundą yra grindžiamas šiais argumentais:
- 18.1. Kasaciniame skunde nurodytas argumentas, kad Advokatūros įstatymo 50 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta nuostata nesuteikia teisės advokatų padėjėjams tartis dėl sėkmės mokesčio, yra iš esmės naujas argumentas, juo atsakovė nesirėmė nagrinėjant bylą pirmosios ir apeliacinės instancijos teismuose. Be to, ieškovas advokato padėjėju buvo iki 2014 m., o teisinės paslaugos buvo teikiamos iki 2016 m. spalio 20 d. Byloje esantys įrodymai patvirtina, kad ieškovas teisinės paslaugas atsakovei teikė bendradarbiaudamas su advokatu.
- 18.2. Nei Advokatūros įstatymas, nei kiti teisės aktai neįtvirtina draudimo advokato padėjėjui susitarti dėl atlygio už paslaugas, priklausomai nuo bylos baigties. Vadovaujantis Advokatūros 34 straipsnio 2 dalimi, advokato padėjėjas turi visas šiame įstatyme nustatytas advokato teises ir pareigas, išskyrus narysę Lietuvos advokatūroje bei proceso įstatymuose nustatytus apribojimus, todėl gali susitarti dėl sėkmės mokesčio.
- 18.3. Sutarties 1.3 punktas aiškiai nustatė, kas yra „palankus teismo sprendimas“ byloje dėl termino atnaujinimo ir juridinę reikšmę turinčio fakto nustatymo: teismas atnaujinęs terminą ir nustatęs juridinę reikšmę turintį faktą, šio pagrindu klientai galės pretenduoti į Sutarties preambulėje nurodytą žemės sklypą. Ši sąlyga buvo įvykdyta.
- 18.4. Nors Vilniaus miesto 3-iasis apylinkės teismas 2007 m. gruodžio 22 d. sprendimu tenkino atsakovės prašymą dėl termino atnaujinimo ir juridinę reikšmę turinčio fakto nustatymo, t. y. byla buvo išspręsta atsakovės naudai, tačiau ieškovas, veikdamas sąžiningai, kaip savo profesijos profesionalas, atsižvelgdamas į Sutarties preambulėje įtvirtintą teisių paslaugų tikslą, dar devynerius metus, t. y. iki 2016 m. spalio 20 d., toliau teikė atsakovei teisinės paslaugas, atstovavo jai įvairiose kitose su nuosavybės teisių į žemės sklypus atkūrimu atsakovei susijusiose bylose, valstybės ir savivaldybės institucijose, rengė įvairius dokumentus.
- 18.5. Turto vertinimas buvo atliktas atsakovės iniciatyva, vadovaujantis Sutarties 2.3 punktu. Atsakovė atsiliepime į ieškinį pati nurodė, kad kaina už paslaugas turėtų būti nustatoma atsižvelgiant į vertinime nustatytą vertę, o ne į Nekilnojamojo turto registre nurodytą vertę, ir pateikė vertinimo ataskaitą.
- 18.6. Kasacinio skundo argumentas, kad Sutarties 2.3 ir 2.4 punktais buvo įtvirtinta galimybė turto vertintoją pasirinkti išimtinai ieškovui, neturi teisinės reikšmės bylos baigčiai:
- 18.6.1. šis kasacinio skundo argumentas yra naujas, juo nebuvo remtasi bylos nagrinėjimo pirmosios ir apeliacinės instancijos teismuose metu;
- 18.6.2. atsakovė nenurodo jokių argumentų dėl vertintojo nesąžiningumo ar pareigų neatlikimo, taip pat neginčija, kad vertinimo metu nustatyta nekilnojamojo turto vertė neatitiko realios rinkos vertės; nekilnojamojo turto, į kurį jai buvo atkurtos nuosavybės teisės, vertė gerokai didesnė;
- 18.6.3. nors Sutartyje buvo nustatyta sąlyga, kad ieškovas parenka nepriklausomą vertintoją, tačiau vertinimas buvo užsakytas atsakovės brolio.
- 18.7. Teismo nuožiūra sulgyto honoraro mažinimas ne dėl suteiktų paslaugų kokybės ar nevisiško jų suteikimo prieštarautų laisvos rinkos principams, sutarčių laisvės principams ir sukurtų neapibrėžtumą advokatų paslaugų teikimo srityje, nes advokatas, suteikęs paslaugas, nebūtų tikras, ar jo sutartas honoraras nebus sumažintas teismo nuožiūra.
- 18.8. Sutekęs teisių paslaugų sutartyje sulgytas teisinės paslaugas, advokatas negali likti be teisingo atlyginimo, kurį apskaičiuojant nustatyti, kiek konkrečias teisinės paslaugas įsivertino šalys sutartyje ir kokia apimtimi tos paslaugos buvo suteiktos. Nagrinėjamu atveju teisinės paslaugos buvo teikiamos devynerius metus netgi keliuose civilinėse ir administracinėse bylose, kurioms reikėjo specialių žinių (atsakovė pati pripažino bylos sudėtingumą), atsižvelgiant į ieškovo ir su juo bendradarbiavusio advokato kvalifikaciją specializuojantis nuosavybės teisių į nacionalizuotą žemę atkūrimo bylose, rezultatas visose bylose buvo atsakovės naudai, nors iš kompetentingų institucijų buvo akivaizdus pasipriešinimas, kad atsakovei būtų atkurtos nuosavybės teisės būtent natūra jos senelio valdytame sklype (ši aplinkybė patvirtina tai, kad buvo inicijuota administracinė byla dėl įpareigojimo vykdyti sprendimą – buvo vengiama kartografuoti). Tai pareikalavo itin didelės apimties teisių paslaugų teikimo ne tik teisminiuose ginčuose, bet ir rengiant dokumentus, skundus, vykdant derybas, nuolat komunikuojant su dėl nuosavybės atkūrimu atsakingais pareigūnais tiek tiesiogiai, tiek įvairiomis ryšio priemonėmis. Taigi, akivaizdu, kad sutartas atlygis negali būti vertinamas kaip neprotingas.
- 18.9. Vien tik teisių paslaugų sutarties kvalifikavimo kaip vartojimo sutarties faktas savaime nesuteikia teismui pagrindo pakeisti sutarties sąlygas ar jų netaikyti. Sutarties 2.2 punkte įtvirtintas atlygis už paslaugas ne tik buvo šalių individualiai aptartas ir atsakovė suprato, kad sėkmės atveju atlygio suma bus didelė, bet atsakovė bylos nagrinėjimo metu pati patvirtino, kad ši sąlyga atitiko jos valią, nes ji ir kiti pretendentai neketino rizikuoti ir mokėti už paslaugas, jeigu nebus atkurtos nuosavybės teisės į sklypus. Atsakovė taip pat patvirtino, kad turėjo galimybę samdyti kitus advokatus už mažesnę atlygį, tačiau buvo įsitikinusi, kad negaus kvalifikuotai teikiamų paslaugų. Sutarties 2.2 punkte įtvirtinta sąlyga yra aiški, todėl nelaikytina nesąžininga.
- 18.10. Sutarties sąlyga dėl sėkmės mokesčio dydžio nustatymo nesukuria ieškovui pernelyg didelio pranašumo atsakovės atžvilgiu. Šalys susitarė, kad atsakovė sumokės atlygį tik nuo itin didelės vertės turto, įgyto ieškovui suteikus paslaugas. Atsakovė ieškovo pagalbai įgijo netgi 272 714,55 Eur vertės turtą pagal 2018 metų vertinimą. Taip pat atsakovė įgijo teisę atkurti nuosavybės teises beveik į 3 ha žemės kitais būdais (žemės sklypų suteikimu kitoje vietoje arba kompensacija pinigais) ir gavo ir naują žemės sklypą kitoje vietoje Vilniaus mieste, nuo šių sėkmės mokesčių nebuvo skaičiuojamas.
- 18.11. Būtent ieškovas rizikavo ir jo, o ne atsakovės, padėtis buvo prastesnė, nes, esant mažai galimybei pasiekti sėkmingą rezultatą (nebuvo nuosavybės teisę patvirtinančių dokumentų ir buvo praleistas įstatyme nustatytas terminas dokumentams pateikti), ieškovas prisiėmė riziką, kad jo teikiamos paslaugos (nuo 2007 iki 2016 metų, t. y. devynerius metus) gali būti neapmokėtos.
- 18.12. Atsisakius tenkinti ieškinį ar priteisus mažesnę užmokesčio už suteiktas teisinės paslaugas dalį, nei nustatyta Sutartyje, iš esmės būtų pakeistos sutarties sąlygos. Įstatyme nustatyti tik du pagrindai keisti galiojančią sutartį, jie įtvirtinti [CK 6.204](#), [6.228](#) straipsniuose, tačiau nė vienas iš šių pagrindų ginčo atveju negalėjo būti taikomas.

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl advokato bei advokato padėjėjo teikiamų teisinių paslaugų apmokėjimo

19. Atsakovė savo kasaciniame skunde, be kita ko, nurodo aplinkybę, kad Advokatūros įstatymo 50 straipsnio 2 dalies nuostata nesuteikia teisės advokatų padėjėjams tartis dėl sėkmės mokesčio. Atsakovės teigimu, apeliacinės instancijos teismas nenagrinėjo, kokią reikšmę šioje byloje turi minėta Advokatūros įstatymo nuostata, kuri leidžia tartis dėl advokato užmokesčio, ir ar advokato padėjėjas turi teisę tartis dėl užmokesčio, kurio dydis priklausytų nuo bylos baigties.
20. Advokatūros įstatymo 48 straipsnyje nustatyta, kad klientas su advokatu, advokatais ar advokatų profesine bendrija dėl teisinių paslaugų susitaria pasirašydami sutartį. Šio įstatymo 50 straipsnyje reglamentuojami užmokesčio už advokato teikiamas teises paslaugas nustatymo kriterijai: pagal šio straipsnio 1 dalį, advokatui už pagal sutartį teikiamas teises paslaugas klientai moka šalių sutartą užmokesį; nurodyto straipsnio 3 dalyje įtvirtinta, kad, nustatant advokato užmokesčio už teises paslaugas dydį, turi būti atsižvelgta į bylos sudėtingumą, advokato kvalifikaciją ir patirtį, kliento finansinę padėtį ir kitas reikšmingas aplinkybes; civilinėse bylose, taip pat kai pareiškiamas ieškinys baudžiamojoje byloje, leidžiama dėl advokato užmokesčio susitarti taip, kad šio užmokesčio dydis priklausytų nuo bylos baigties, jeigu tai neprieštaruja advokatų veiklos principams (to paties straipsnio 2 dalis).
21. Advokato padėjėjo sampratą apibrėžiančiame ir jo statusą nustatančiame Advokatūros įstatymo 34 straipsnyje nurodyta, kad advokato padėjėjas yra fizinis asmuo, kuris šio įstatymo nustatyta tvarka yra įrašytas į Lietuvos advokatų padėjėjų sąrašą ir rengiasi advokato veiklai (šio straipsnio 1 dalis); advokato padėjėjas turi visas šiame įstatyme nustatytas advokato teises ir pareigas, išskyrus narysę Lietuvos advokatūroje bei proceso įstatymuose nustatytus apribojimus; advokato padėjėjas turi teisę atstovauti kliento interesams teismuose tik tuo atveju, kai yra rašytinis advokato (praktikos vadovo) leidimas atstovauti konkrečioje byloje, o kitose institucijose – rašytiniu advokato (praktikos vadovo) sutikimu; advokato padėjėjas gali atstovauti tik pirmosios instancijos teismuose ir ne anksčiau kaip po vienerių metų nuo advokato padėjėjo praktikos pradžios (to paties straipsnio 2 dalis).
22. Taigi advokato padėjėjas turi visas Advokatūros įstatyme advokatui suteiktas teises ir nustatytas pareigas (išskyrus įstatymų nustatytus apribojimus). Tai reiškia, kad advokato padėjėjas turi ir teisę sudaryti su klientu teisinių paslaugų sutartį, nurodytą Advokatūros įstatymo 48 straipsnyje, kurioje nustatomos ir teisinių paslaugų apmokėjimo sąlygos, įskaitant apmokėjimo dydį, jo nustatymo būdą, susitarimą dėl sėkmės mokesčio (susitarimą, pagal kurį užmokesčio dydis priklausytų nuo bylos baigties), kaip tai įtvirtinta Advokatūros įstatymo 50 straipsnyje.
23. Nagrinėjamoje byloje nėra nustatyta ir atsakovė neteigia, kad ieškovas 2007 m. vasario 23 d. teisinių paslaugų sutartį sudarė bei atsakovei teisme civilinėje byloje ir kitose institucijose atstovavo neturėdamas rašytinio advokato (praktikos vadovo) leidimo ir (ar) rašytinio sutikimo. Tuo tarpu kasacinio skundo argumentas, kad Advokatūros įstatymo 50 straipsnio 2 dalies nuostata nesuteikia teisės advokatų padėjėjams tartis dėl sėkmės mokesčio, yra nepagrįstas įstatymo nuostatomis ir prieštaruoja Advokatūros įstatymo 34 straipsnio 2 dalies normai. Todėl aplinkybė, kad apeliacinės instancijos teismas nenagrinėjo, ar advokato padėjėjas turi teisę susitarti dėl advokato užmokesčio, kad jo dydis priklausytų nuo bylos baigties, nesuteikia pagrindo daryti išvadą, kad šis teismas netinkamai taikė, aiškino ar pažeidė minėtą materialiosios teisės normą.

Dėl teisinių paslaugų sutarties kvalifikavimo ir jos sąlygų vertinimo nesąžiningumo aspektu (nesąžiningų sąlygų kontrolės)

24. Kasaciniame skunde taip pat teigiama, kad ginčo teisinių paslaugų sutarties 2.3 ir 2.4 punktų sąlygos, suteikiančios teisę turto vertintoją pasirinkti išimtinai ieškovui, yra nesąžiningos, nes, klientui neturint galimybės daryti jokios įtakos sprendimui dėl turto vertintojo kandidatūros, neužtikrinama, kad nustatant turto vertę nebūtų piktnaudžiaujama jo interesais. Atsakovė teigia, kad minėtos sutarties nuostatos riboja jos galimybę bendrauti su turto vertintoju, teikti pastabas dėl turto vertinimo tiek procedūros metu, tiek parengus turto vertinimo ataskaitą. Todėl Sutarties sąlygos atitinka [CK 6.228⁴](#) straipsnio 2 dalies 3 punkte įtvirtintą nesąžiningų vartojimo sutarčių sąlygų sampratą.
25. Kasacinis teismas, pasisakydamas dėl teisinių paslaugų sutarties kvalifikavimo, atsižvelgdamas į Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2015 m. sausio 15 d. prejudiciniame sprendime byloje *Šiba* (C-537/13) nurodytus išaiškinimus, yra konstatavęs, kad advokatas, vykdamas savo profesinę veiklą, už atlyginimą teikdamas teises paslaugas asmeniniais tikslais veikiančiam fiziniam asmeniui (vartotojui), yra verslininkas (plačiau prasme). Todėl advokato ir fizinio asmens, kuris veikia siekdamas su jo verslu, prekyba ar profesija nesusijusių tikslų, sudaryta tipinė sutartis turėtų būti teismo teisiskai kvalifikuojama kaip vartojimo sutartis (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. balandžio 18 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. e3K-3-140-469/2019](#) 29 punktą ir jame nurodytą ankstesnę kasacinio teismo praktiką).
26. Kasacinio teismo teisės aiškinimo ir taikymo praktikoje yra suformuluotos šios esminės taisyklės dėl iš vartojimo sutarčių kylančių ginčų nagrinėjimo ypatumų: teismas *ex officio* turi kvalifikuoti vartojimo sutartis, jeigu ginčo teisiniai santykiai atitinka jų požymius, ir atlikti tokių sutarčių nesąžiningų sąlygų kontrolę, neatsižvelgdamas į tai, ar tokius reikalavimus reiskė ginčo šalys, teismo pareiga *ex officio* įvertinti vartojimo sutarties sąlygas nesąžiningumo aspektu turi būti vykdoma visuotinai, nepriklausomai nuo to, kokioje teismo procedūroje teisėjas priima su tokių sąlygų vertinimu susijusius procesinius sprendimus; vartotojų teisių gynimas – viešasis interesas, todėl teismas bylose dėl vartojimo sutarčių turi būti aktyvus, be kita ko – savo iniciatyva rinkti įrodymus (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. balandžio 18 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. e3K-3-140-469/2019](#) 30 punktą).
27. Nagrinėjamoje byloje apeliacinės instancijos teismas, skundžiama nutartimi nustatęs, kad ieškovas, kaip advokato padėjėjas, vykdydamas savo profesinę veiklą ir už atlyginimą teikdamas teises paslaugas asmeniniais tikslais veikiančiam fiziniam asmeniui, yra verslininkas (plačiau prasme), o sudaryta sutartis yra tipinė sutartis, ginčo teisinių paslaugų sutartį kvalifikavo kaip vartojimo sutartį.

Tačiau, vertindamas šios sutarties sąlygas nesąžiningumo aspektu ir nustatęs, kad šalys patvirtino, jog sutarties sąlygos (tarp jų susitarimas dėl sėkmės mokesčio) joms iš esmės yra aiškios ir atitiko šalių valią, ir tai, kad atsakovė sutiko su ieškovo reikalavimais atsiskaityti už teisinės paslaugas pagal 2008 m. vertinimo ataskaitą, konstatavo, jog nesąžiningų sutarties sąlygų teismas *ex officio* nenustatė. Taigi, vertindamas ginčo teisinių paslaugų sutarties sąlygas nesąžiningumo aspektu, apeliacinės instancijos teismas iš esmės apsiribojo šalių (taigi ir atsakovės) patvirtinimu, kad sutarties sąlygos yra aiškios, ir konstatavo, kad nesąžiningų sąlygų nenustatyta, tačiau nesąžiningų sąlygų kontrolės iš esmės neatliko.

28. Minėta, kad kasaciniame skunde pabrėžiama, jog ginčo sutarties sąlygomis, suteikiančiomis teisę turto vertintoją pasirinkti išimtinai ieškovui, klientui (atsakovei) neturint galimybės daryti jokios įtakos sprendimui dėl turto vertintojo kandidatūros parinkimo, neužtikrinama, kad nustatant turto vertę nebūtų piktnaudžiaujama kliento interesais. Kasacinis teismas pažymi, jog turto vertinimas, jo objektyvumas ir skaidrumas nagrinėjamoje byloje turi esminę reikšmę, nes nuo turto, į kurį atsakovei atkurtos nuosavybės teisės, vertės priklauso atsakovės prievolės atsiskaityti su ieškovu už jai suteiktas teisinės paslaugas dydis.
29. Skundžiama nutartimi apeliacinės instancijos teismas sąžiningumo aspektu iš esmės nevertino ir ginčo sutarties sąlygos, nustačiusios sėkmės mokesčio dydį – teisių paslaugų apmokėjimo dydį, priklausančią nuo bylos baigties, jo atitikties sąžiningumo, protingumo ir teisingumo principams. Atsiliepime į ieškovo apeliacinį skundą atsakovė, be kita ko, nurodė, jog sėkmės mokesčio dydį ieškovas pasiūlė pats, kitų alternatyvų nesiūlė, neinformavo apie vidutinį užmokesčio dydį panašaus pobūdžio bylose, nebuvo derybų dėl mokėjimo už teisinės paslaugas; sutartis nebuvo individualiai ir laisvai aptarta, todėl atsakovė buvusi priversta pasirašyti sutartį nesąžiningomis sąlygomis. Šių atsakovės nurodytų aplinkybių apeliacinės instancijos teismas tinkamai neįvertino, apsiribodamas teiginiu, kad atsakovė pakeitė savo poziciją, jos argumentus vertindamas kaip gynybinę jos poziciją, kurią lėmė pirmosios instancijos teismo sprendimo turinys.

Dėl bylos procesinės baigties

30. Šioje nutartyje išdėstytų argumentų pagrindu kasacinis teismas konstatuoja, kad apeliacinės instancijos teismas, nustatęs, jog nagrinėjamoje byloje ginčas yra kilęs iš vartojimo teisių santykių, iš esmės neatliko nesąžiningų sutarties sąlygų kontrolės, t. y. neatliko sutarties sąlygų vertinimo nesąžiningumo aspektu. Taip buvo pažeista [CK](#) 6.228⁴ straipsnio norma, įpareigojanti bylą nagrinėjantį teismą vartojimo sutarčių sąlygų atitiktį nesąžiningumo kriterijams vertinti *ex officio*. Šis pažeidimas sudaro pagrindą panaikinti skundžiamą apeliacinės instancijos teismo nutartį kaip neteisėtą ir perduoti bylą iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teismui ([CPK](#) 359 straipsnio 1 dalies 5 punktą), nes dėl jo byla galėjo būti išspręsta neteisingai.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

31. Perdavus bylą iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teismui, bylinėjimosi išlaidų atlyginimo klausimas paliktinas spręsti šiam teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 5 punktu, 362 straipsniu,

n u t a r i a :

Panaikinti Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. kovo 30 d. nutartį ir perduoti bylą Vilniaus apygardos teismui nagrinėti iš naujo.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai Gražina Davidonienė

Andžej Maciejewski

Donatas Šernas